

Peter Newell, Çocuklara Yönelik Her Tür Bedensel Cezaya Son Verilmesi Küresel Girişimi Koordinatörü

Bedensel ceza ve zalimce, aşağılayıcı biçimlerdeki diğer cezalar çocukları etkileyen şiddetin en yaygın biçimidir ve tüm dünyada çocukların büyük bir çoğunluğu açısından gündelik bir deneyim durumundadır. Ortada, Türkiye'ye özgü bir sorun yoktur; sorun küresel ölçekte. Çocukların şiddete başvurarak cezalandırılması, bu uygulama yasalarca net biçimde yasaklanmadıkça toplum tarafından kabul görmektedir. Sorunun ortadan kaldırılması için yasaklamanın, genel olarak halkın ve ebeveynlerin yasalar ve çocukların korunma hakları konusunda sürekli eğitilmeleriyle; bedensel cezaların yol açabileceği zararlar, çocuklarla pozitif ve şiddet içermeyen ilişkiler kurulması gibi konularda farkındalık yaratılmasıyla desteklenmesi gerekir.

UNICEF'in 60'tan fazla ülkede gerçekleştirdiği ve geçen yıl yayınlanan bir araştırmaya göre çocukların en az yüzde 60'ı kendi ailelerinde fiziksel cezalara maruz kalmaktadır ve yüzde 17'si de –her altı çocuktan biri- bu tür cezaların en ağır biçimleriyle karşılaşmaktadır. Türkiye'de de benzer araştırmalar olduğunu biliyorum.

Türkiye Hükümeti yasaklama yönündeki ilk taahhüdünü, Cenevre'deki İnsan Hakları Konseyi'nde genel insan hakları sicilinin incelendiği Evrensel Periyodik Değerlendirme (EPD) süreci sırasında 2010 yılında yapmıştır. Türkiye Hükümeti, bu yılın başlarında ikinci EPD değerlendirmesi sırasında diğer devletlerin yaptıkları tavsiyelere yanıt olarak bu taahhüdünü bir kez daha yinelemiştir.

Çocuklara yönelik aile içi şiddetin ölçeği görünür hale geldiğinden ve bu uygulama net olarak insan hakları ihlali şeklinde tanımlandığından ortada gerçekten acil bir durum vardır. BM'nin çocuklara yönelik şiddetle ilgili Küresel Araştırmasını yöneten Paulo Pinheiro'nun 2007 yılında BM Genel Kurulunda belirttiği gibi çocuklar artık kendilerine “gelecek” olarak göndermede bulunulmasından bıkmışlardır: Şiddetin olmadığı çocukluklarını şimdi tüm olumluluklarıyla birlikte yaşamak istemektedirler. Çocukların kasten dövülmeleri ve incitilmelerinin yasallığı artık hayli olağandışı bir durum haline gelmiştir. Muhtemelen Türkiye dâhil olmak üzere pek çok ülkede bu fiil, aile içinde meşru sayılan kişisel arası tek şiddet biçimi olarak sürmektedir.

Konu son derece basittir: İnsanlara vurmanın yanlış olduğunu hepimiz kabul ederiz ve çocuklar da insandır. Çocuklar için öyle özel bir koruma istemiyoruz; yalnızca onların da biz yetişkinler gibi aynı saygı görme ve fiziksel dokunulmazlık hakkına sahip olduklarını, yasa gereği onlara da eşit koruma sağlanması gerektiğini söylüyoruz.

BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin 1989 yılında benimsenmesinin ve kısa sürede kabul edilmesinin ardından Çocuk Hakları Komitesi devletlerin raporlarını incelemeye ve yasaklamayı sistematik biçimde tavsiye etmeye başlamıştır. Bu tavsiye küresel ölçekte 189 devlete, Türkiye'ye de 2001 ve 2012 yıllarında olmak üzere iki kez iletilmiştir.

2006 yılında Komite 8 sayılı Genel Görüşünü açıklamıştır. Çocuğun her tür bedensel cezadan korunması hakkında ilgili bu görüşte, acilen yasaklama yönündeki yükümlülüklerini nasıl yerine getirecekleri konusunda devletlere ayrıntılı tavsiyelerde de bulunmaktadır. BM bünyesindeki diğer insan hakları anlaşmaları organları da bugün Çocuk Hakları Komitesi'nin bu görüşünü dile getirmektedir. Bu organlardan ikisi 2011 yılında Türkiye'ye ciddi tavsiyelerde bulunmuştur. İşkenceye Karşı Komite Türkiye'nin "okullarda ve ceza infaz kurumlarında bedensel ceza uygulamasının hukuksal durumunu hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde açıklığa kavuşturması ve öncelikli olarak da bu uygulamayı evde, alternatif bakım ortamlarında ve uygunsa okullarda ve ceza infaz kurumlarında yasaklaması" gerektiğini belirtmiştir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi de Türkiye'ye "evde bedensel cezanın her biçimini yasaklayan özel yasal düzenlemeler getirmesi" çağrısında bulunmuştur.

Bölgesel insan hakları izleme organları da konuyu ele almıştır. Avrupa Konseyi Avrupa Sosyal Haklar Komitesi devletlerin Avrupa Sosyal Şartına ne kadar uyduklarını izlemekte ve her tür bedensel cezayı açıkça yasaklamamış olan devletlerin Şartı ihlal durumunda olduklarını belirlemektedir. Sonuçta önce 2005 daha sonra da 2012 yılında Türkiye'nin Şarta uygun davranmadığı belirlenmiştir.

Devletlerin her tür bedensel cezayı yasaklama gibi ivedilikle yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük altında oldukları konusunda güçlü bir uluslararası ve bölgesel insan hakları mutabakatı vardır. Bedensel cezaların giderek daha görünür hale gelmesi ve bu tür cezaların çocuklar ve toplum üzerindeki zararlı etkilerini ortaya koyan araştırmalar sonucunda uygulamanın küresel ölçekte ortadan kaldırılmasına yönelik hareket de hız kazanmıştır.

Bugün yasağın tam olarak geçerli olduğu 47 devlet vardır (bu gruba en son geçen ay İrlanda katılmıştır). 53 ülke de tam bir yasak için açık taahhütte bulunmuştur ve Türkiye de bu 53 ülke arasında yer almaktadır. Geçtiğimiz haftalar içinde önemli bir noktaya ulaşılmış bulunuyoruz: bugün diyebiliriz ki BM üyesi devletlerin yarısından fazlası (100 devlet) ya her tür bedensel cezayı tümüyle yasaklamış ya da buna yönelik açık taahhütte bulunmuştur. Yasağı ilk uygulayan ülke 1979 yılında İsveç olurken bu sayı daha sonra 1990'da dörde, 2000'de 8'e, 2010'da 28'e çıkmıştır ve bugün 47'dir.

Ne var ki yasak getiren 47 ülke dünyadaki çocuk nüfusun yalnızca yüzde 10'unu barındırmaktadır ve bunların çoğu küçük devletlerdir. Okullarda bedensel cezaya izin veren 71 ülke vardır ve 36 ülkedeki ceza sistemi de kamçılama ya da sopayla dövme gibi cezaları henüz 9 yaşında olanlar dâhil çocuklara uygulamaktadır.

Bu konu neden önceliği hak ediyor? Çocukların şiddet içeren biçimlerde cezalandırılmalarının sosyal ve hukuksal anlamda kabulünün sürmesi yalnızca çocuk koruma amacını zedeleyip ona ters düşmekle kalmamaktadır. Bu, bedensel cezalar sonucunda dünyanın dört bir yanında (çoğu çok küçük yaşlarda) her yıl binlerce çocuğun ölmesi ve milyonlarcasının da yaralanması gerçeğine rağmen yalnızca bir çocuk koruma ya da halk sağlığı meselesi değildir. Ayrıca, bu tür her olayda çocuğun saygınlığı ve fiziksel dokunulmazlığı zarar görmektedir. Şiddet içeren cezaların yasal sayılması, devletlerin pek çoğu açısından, çocuklara tanınan düşük statünün, onların hak sahibi insanlar olarak görülmemesinin en belirgin sembolik yansımasıdır.

Kadınlara yönelik rutin aile içi şiddetin yasaklanması ve bu olguya karşı çıkılması nasıl kadın haklarının kabulü açısından merkezi önemdeyse çocuklar için de durum aynıdır. Yasaları çocuklara karşı hangi düzeyde olursa olsun şiddeti mazur gördüğü sürece hiçbir devlet yetişkinler gibi çocuklara da haklar tanıdığı, etkili ve güvenli bir çocuk koruma sistemine sahip olduğu iddiasında bulunamaz.

Daha önce de değinmiştim: bedensel cezanın etkileri konusunda yapılan pek çok araştırmada tüm bulgular bu uygulamanın çocuk gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Ancak, bir noktaya dikkat etmek gerekir: kadınlara yönelik şiddetin ortadan kalkmasını savunurken bu şiddetin kadınlar üzerindeki etkileri konusunda araştırmalara bakmıyoruz; böyle yapılması kadınlara hakaret anlamı taşırdı. Şiddete maruz kalmama, insan olarak kadınların hakkıdır ve konu bu kadar basittir. Dolayısıyla, çocuklara yönelik şiddeti mahkûm etmek için bu kasıtlı ve açık hak ihlalinin zararlarını ortaya koyma zorunluluğu duyulması da çocuklara hakaret anlamı taşır... Ancak hiç kuşkusuz, hakları temel alan tanıtım-savunu çalışmalarında elimizin daha da güçlenmesi için araştırma sonuçlarından da yararlanabiliriz.

Kimi çevreler şiddet içeren cezalara yasalarla değil ancak eğitimle son verilebileceği görüşünde hala ısrar ediyor. Ancak bu görüş, çocukların ivedilik taşıyan onurlarına ve fiziksel dokunulmazlıklarına saygı ve yasalar önünde eşit korunma haklarının görmezden gelinmesi anlamı taşır. Aynı görüş ayrıca yasaların sosyal değişim açısından çok güçlü bir araç olduğu gerçeğini de görmez. Kuşkusuz, yasalarda değişiklik yapılması kendi başına yeterli olmayacaktır: varlığını sürdüren geleneksel tutumların dönüştürülmesi için yasa değişikliklerinin sürekli halk eğitimiyle bağlantılı olması gerekir; yasalar ve çocukların korunma hakkı, şiddet içeren cezaların içerdiği tehlikeler ve pozitif, şiddet içermeyen disiplin biçimlerinin yaygınlaştırılması gibi konularda eğitim...

Gelgelelim, yasalar olsun yargı kararları olsun Türkiye’de, benim kendi ülkem Birleşik Krallıkta ve başka pek çok ülkede belirli bir ölçüde bedensel cezaya göz yumduğu sürece pozitif, şiddet içermeyen disiplini yaygınlaştırmaya yönelik programların etkisi de son derece yetersiz kalacaktır.

Biz ebeveynleri ve diğerlerini bu yollara başvurmamaları için eğitmeye çalışırken neden çocuklar dayağa ve incitmeye karşı hukuksal koruma için eğitimin sonuçlarını beklemek zorunda kalsınlar ki? Herhalde hiç kimse kadınların dövülmesini yasaklamadan önce herkesin öfke yönetimi eğitimi almasının ve erkeklere tam istihdam sağlanmasının gerekli olduğunu iddia etmeyecektir. Aynı durum çocuklar için de geçerlidir; onların da beklemesi kabul edilemez.

Bu yönde ilerlemenin önündeki engeller nelerdir: evlerde çocuklara bedensel ceza uygulamasının yasaklanmasını sağlamak hala neden bu kadar güçtür? Her yerde görülen sorun, çoğu insan, çoğumuz için bu konunun güçlü ve çoğu kez acı verici bir boyut taşımasıdır: bugünkü çoğu yetişkin zamanında ebeveynlerinden dayak yemiştir. Pek çok ebeveyn de kendi çocuğunu dövmüştür. Kendi ebeveynlerimiz ya da kendi ebeveynliğimiz konusunda olumsuz şeyler düşünmekten hoşlanmayız; bu da harekete geçip konuyu bir eşitlik ve insan hakları meselesi olarak görmeyi çok daha güçleştirmektedir.

İnanç temelli muhalefet de söz konusudur. Herkesin kendi dinsel inancını yaşama özgürlüğü vardır. Ancak inanç, başka temel hakları ihlal edici uygulamalara yol açamaz; çözüm, insanlık onuruna saygıyı temel bir dinsel değer olarak gören dinsel önderler bulunmasıdır. Bugün küresel ölçekte, İslamiyet, Hıristiyanlık ve belli başlı diğer tüm dünya dinleri dâhil olmak üzere çocukların şiddet kullanarak cezalandırılmasının yasaklanmasından yana çok daha etkili bir dinler arası destek söz konusudur.

Birçok devlette görülen ciddi bir başka sorun da şiddet içeren cezaların evde yasaklanmasının amacının ve olası sonucunun yanlış anlaşılmasıdır. Burada, yasanın ilk amacının kovuşturma değil önleme olduğunun vurgulanması büyük önem taşımaktadır; söz konusu olan, çocuklara yönelik zarar verici saldırıların gerçekleşmeden önce önlenmesidir. Aslında iyi sayılan tüm yasalarda birinci amaç hiç kuşkusuz budur: net bir standart konulması ve net bir mesaj verilmesi. Bu özel konuda standart ve mesaj ailenin kendi mahremiyetindedir. Ceza yasası kapsamının yetişkinlerin kendi çocuklarına yönelik saldırılarını da içerecek şekilde genişletilmesi çocuğun yüksek yararı gözetilerek duyarlı bir biçimde ele alınması gereken bir konudur. Ebeveynlerin “küçük” saldırılar nedeniyle kovuşturulmaya konu olmaları çocukların da kamunun da yararına olmaz (zaten yetişkinler başka yetişkinlere yönelik küçük saldırılardan dolayı kovuşturulmamaktadır).

Çocukların insan hakları, saldırı karşısında çocukların eşit korumadan yararlanmalarını öngörür; ancak, ebeveynlerin suçlanması ve kovuşturulması yoluna yalnızca bunun çocuğun önemli zararlardan korunması açısından gerekli görüldüğü ve çocuğun yüksek yararına olacağı durumlarda başvurulmalıdır. Komitenin 8 sayılı Genel Görüşünde bu konuda ayrıntılı tavsiyeler yer almaktadır.

Çocukların şiddete başvurarak cezalandırılmalarının evrensel ölçekte yasaklanmasının artık kaçınılmaz hale geldiğini bugün güvenle öngörebiliriz. Bununla birlikte çocukların daha ne kadar bekleyecekleri, haklarına yönelik tanıtım-savunu çalışmalarındaki güce, ısrara ve ivediliğe bağlıdır.

Türkiye, yasalarını hızla değiştirerek Hükümetin çocukları şiddet içeren her tür cezadan koruma yönündeki taahhütlerini yerine getirme fırsatlarına sahiptir. Bu, herhangi bir hükümet için kolay ya da halktan büyük destek bulacak bir girişim olmayabilir. Yasağı benimseyen 47 devlette hükümetler kendi insan hakları yükümlülüklerine göre davranmak zorunda kalmış, meslekten kişilerin görüşlerini dikkate almış ve kamuoyuna bu yönde önderlik etmiştir. Esasen, ayrımcılık ve çeşitli grupların haklarının ihlaliyle ilgili toplumsal konular ne zaman gündeme gelse hükümetlerin yaptıkları hep böyle olmuştur.

Burada temsil edilen kuruluşlar gibi kuruluşların Hükümetinize ve Parlamentonuza bir konuda güvence vermesi gerekir: Ülkedeki en küçük yurttaşların bu temel haklarının yaşama geçirilmesine öncülük ettiklerinde güçlü ve etkili bir destek buyacaklardır ve başka ülkelerde olduğu gibi kamuoyu da herkesin yararına olmak üzere hızla değişecektir.